

TARİH BOYUNCA "PONTUS"

Fatma ACUN*

Yunanca'da deniz anlamına gelen "Pontus" Eski Çağlarda Karadeniz'e verilen adlardan biridir.¹ Bu ad, bir iç deniz olan Karadeniz'in güney-doğu sahillerini tanımlamakta kullanılmıştır. Bu bölge bugün, Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Artvin ilerini kapsayan kesimine denk gelmektedir. Tamamen coğrafi bir bölgeyi tasvir etmek için kullanılan "Pontus" tabiri, Eski Çağlardan günümüze dek, Doğu Karadeniz Bölgesi'ni tanımlamak için Batılılar tarafından popülist manada kullanılırken, Anadolu'nun bütünlüğünü savunan Türkler "Pontus" tabirine hiç itibar etmemiş, hatta bu ad, yakın dönemlerde bölgede yürütülen ayrılıkçı faaliyetleri çağrıştırır hale gelmiştir.

Doğu Karadeniz Bölgesi'ni; dar kıyı şeridi ve dağlık iç kesim olarak ikiye ayırabiliriz. Bu iki kesim arasındaki iletişimi, kıyıya paralel ve çok yakın olarak uzanan Doğu Karadeniz Dağları büyük ölçüde engellemektedir. Yine bu dağ sırası, bölgeyi daha iç taraftaki Anadolu platolarından ayırır ve iletişimi imkansızlık derecesinde zorlaştırır. Bölge yalnız batı ve doğu kesimlerinden Anadolu'ya ve Kafkaslara açıktır. Dağlık iç kesim, ırmaklar ve onların vadileri ile bölünmüştür. Eski Çağlardan beri buralara gelip yerleşen milletler, bölgenin coğrafyasıyla uyumlu bir şekilde belli sahaları, örneğin

* Dr., Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü

¹ Karadeniz'in bir başka adı da, 'dost deniz, konuksever deniz' anlamına gelen "Pontos Efxsinos" (Pontos Eukseinos) dur. Bk. Ömer Asan, *Pontos Kültürü*, İstanbul 1996, s. 7. Bu adın Romalılar tarafından, deniz ilahlarını sakinleştirmek üzere verildiği söylenir. Romalılardan önce bölgeye hakim olan İranlılar Karadeniz'e 'karanlık, muzlim' anlamına gelen "Ahsena" adını vermişlerdi. Bölgenin son sahibi olan Türkler ise, "Karadeniz" tabirini kullanmışlardır. "Karadeniz" tabirine XIII. yüzyıldan itibaren rastlanır. Bk. Aurel Decei, "Karadeniz", *IA*, VI, 238. Türkler tarafından verilen "Karadeniz" adının, İranlılar tarafından kullanılan "Ahsena"nın Türkçesi olduğu açıktır. Dolayısıyla, "Karadeniz" adının "Ahsena"ya dayandığı ileri sürülebilir. "Karadeniz" adının yaygınlaşması Orta Çağlarda tesadüfi, bir vakia olup, bugün bütün dünya

yalnızca kıyıları veya dağlık kesimleri tercih ederek, yerleşim yerlerini buralara kurmuşlardır. Bölgedeki akarsuların etrafındaki vadiler ve ovalar, tarıma uygun verimli topraklar sağlamalarının yanı sıra Anadolu'nun içlerine uzanan yolların geçtiği yerler olmuştur. Kerestelik ağaçlar kıyı boyunca bol miktarda mevcut olup, Eski Çağlarda ve Osmanlı döneminde gemi yapımında kullanılmıştır.² Gümüş, şap, demir gibi madenler de bölgede Eski ve Orta Çağlarda çıkarılmakta idi.³ Eski Çağlardan beri değişik pek çok tarım ürününün yetiştirildiği Doğu Karadeniz, belirgin coğrafi özellikleri ve fırtınalı denizi ile, dikkate değer maddi zenginliğin bulunduğu, çeşitlilik arz eden bir bölge durumundadır. Tabiatındaki bu zenginlik ve çeşitlilik, burada yerleşen insanlara da yansımış, bölge, tarih boyunca değişik milletlerin yerleştiği, kaynaştığı bir saha olmuştur.

Bir iç deniz olan Karadeniz ve çevresini ünite olarak ele almak, burada gelişen uygarlıkları, zuhur eden göçler ve meydana gelen olaylar gibi konuları incelerken, ünitenin bütününe veya en azından birbiri ile bağlantılı kesimlerini göz önünde bulundurmamak gerekmektedir.⁴ Nitekim, yukarıda bahsettiğimiz coğrafi özellikleri itibarıyla Doğu Karadeniz Bölgesi'ni Kafkasların devamı olarak kabul etmek daha uygun görünmektedir.⁵ Tarihte de görüldüğü gibi, Karadeniz'de kıyıya sahip olan devletler, ünitenin daha

² Bölgede yer alan Giresun şehrine ait tahrir defterlerinde gemi yapımı ile ilgili vergilere rastlanması bu faaliyetin Osmanlı döneminde de devam ettiğini göstermektedir: "Resm-i asfertina ki keştihay-i nev bina gerde ber vech-i tapu ber muceb-i adet-i kadim an ... ila serhadd-i Bayramlu. Ama zikr olan hududdan taşra gemi yapılırsa resm taleb olunmıya". BA, TD. nr. 52, s. 608.

³ Pontus bölgesindeki madenler hakkında geniş bilgi için bk. Anthony Bryer, "The Question of Byzantine Mines in the Pontos: Chalybian Iron, Chaldian Silver, Koloneian Alum and the Mummy of Cherina", *Anatolian Studies*, 32(1982), s. 133-150.

⁴ Eski Çağlardan beri Karadeniz'in kuzey ve güney kıyıları bir ekonomik ünite teşkil etmiştir. Bu konuda bk. Halil İnalcık, "The Question of the Closing of the Black Sea Under the Ottomans", *Essays in Ottoman History*, İstanbul 1998, s. 415-416. 1990'lı yılların başında, Karadeniz'de kıyısı olan devletler arasında ticaret ve işbirliğini güçlendirmek üzere hazırlanan Karadeniz Projesini, bahsedilen üniteyi canlandırmak üzere yapılan girişim olarak değerlendirebiliriz. Proje hakkında geniş bilgi için bk. J.F. Brown, "Turkey: Black to Balkans", *Turkey's New Geopolitics from the Balkans to Western China*, (ed. Graham E. Fuller-Ian O. Lesser), Westview Press, U.S.A. 1993, s. 155-158.

⁵ Michael E. Meeker, Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi'nin yerleşim modelleri, sosyal organizasyon, gelenekler gibi konularda, Anadolu'dan çok farklı olduğu ve Kafkas toplumlarına benzediğini, bu benzerliğin ise kısmen coğrafyadan kaynaklandığını söylemektedir. Bk., "The Black Sea Turks: Some Aspects of Their Ethnic and Cultural Development", *Journal of the American Oriental Society*, 92 (1971), s. 226-232.

geniş kesimlerini, hatta tamamını elde etmeye çalışmışlardır. Bu nedenle bölge eskiçağlardan beri Pers-Roma, Bizans-Osmanlı ve Osmanlı-Rus devletlerinin çekişme sahası olmuştur.

Eski Çağlardan Günümüze Doğu Karadeniz Bölgesinde Görülen Yerleşmeler

Ünitenin bizim ilgilendiğimiz Doğu Karadeniz kesiminin en eski sakinleri Tibarenler, Halibler, Kohlar, Haldiler, Mosinekler, Makronlar, Driller vesairidir. Anadolu'nun yerli halkları diye niteleyebileceğimiz bu insanlar bölgenin dağlık kesimlerinde yaşamakta idiler.⁶ M.Ö. 675 ve 654 yıllarında Kimmerler ve İskitler bir biri ardından Kafkaslardan inerek Doğu Karadeniz'e geldiler. Bu iki kavmin de bölgedeki hakimiyetleri çok kısa sürdü ve M.Ö. 625 yılında Medlerin akınlarıyla sona erdi. Ancak, Kimekler ve İskitler bölgeye yerleşerek yerli halka karıştılar.⁷ İskitler'in İran kökenli bir kavim olduğu bilinmektedir. Fakat, başka ırklardan bazı kavimleri de içine aldığı, bunların arasında Türk kavimlerinin de bulunma ihtimalinin olduğu söylenmektedir.⁸ Ancak bu ihtimalden yola çıkarak, asıl yurtları Karadeniz'in kuzeyi olan İskitlerin Doğu Karadeniz'e gelen kavimleri arasında Türklerin bulunduğunu ve bunların da bölgede yerleştiklerini kesin olarak söylemek mümkün görünmüyor.

Yerli halklar bağımsız bir şekilde yaşarken, İran'da devlet kuran ve hakimiyetini Anadolu'ya doğru genişleten Medler, M.Ö.620 yılından itibaren Doğu Karadeniz Bölgesi'ne hakim oldular. Fakat, Med hakimiyeti uzun sürmedi, yarım yüzyıl içinde zayıfladı ve Anadolu'daki Med hakimiyeti ortadan kalktı. Bunu fırsat bilen Yunan kökenli Miletlilerin bölgeye gelerek ticaret kolonileri kurduğunu görüyoruz. Batı Anadolu'da şehir devleti kurmuş olan Miletler, bu kolonizasyon sonunda kıyı şeridi boyunca irili ufaklı pek çok koloniler kurmuşlardır. Ancak, kurulan bu koloniler, coğrafyanın etkisi

⁶ M.Ö. V. yüzyılda bölgeye gelen Xenophon ve beraberindeki Yunan tüccarlar, bir takım insanları görmüşler ve bunların arasından Mosinekler (Mossynoeci) en barbar grup olduğunu gözlemişlerdir. Bk., Meeker, *a.g.m.*, s. 335. Bölgenin en eski yerli halkları hakkında geniş bilgi için bk. Mahmut Goloğlu, *Anadolu'nun Milli Devleti Pontos*, Ankara 1973, s. 78-101. Goloğlu, bölgenin ilk yerleşik halkları olarak bahsettiği bu grupların tamamının Türk asıllı olduğu görüşündedir. Ancak çeşitli araştırmacıların konu hakkındaki görüşlerini delil olarak kullanarak Goloğlu'nun vardığı bu sonuç, hipotez niteliğindedir, delillerle ispat edilmeye muhtaçtır.

⁷ *aynı eser*, s. 16-17, 20-22.

⁸ Akdes Nimet Kurat, *IV-XVIII Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, Ankara 1972, s. 7.

ile, tamamıyla kıyı şeridinde sınırlı kalmış ve denize yönelik olmuştur. Bu suretle, Yunan yerleşmesi dar kıyı şeridinde sınırlı kalırken, iç kesimler de yerli halklara kalmıştır.

Bu dönemde, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin durumu şöyle bir manzara arz etmektedir. Genel yönetim bakımından, M.Ö. 550 yılında çökünceye kadar Med devletine bağlı kaldı. Fakat gerçekte yerli halk bağımsız yaşıyordu. Med devletinin çöküşünden sonra, bölgedeki Medler yerlerinde kalarak yerli halka karıştılar.

İran'da Medlerin yerini alan Persler kısa sürede Anadolu'yu istila ederek hakimiyetleri altına aldılar. Perslerin Doğu Karadeniz bölgesindeki hakimiyetleri M.Ö.521 yılına rastlar. Bu arada, bölgede Yunanlılar tarafından kurulan koloniler de özerk bir statü ile Perslere/İran'a bağlanmıştı. Pers İmparatorluğu'na dahil olan Anadolu'daki bütün topraklar Kapadokya Eyaleti (satraplığı) adı altında idari bir birim oluşturuyordu. Malî düzenlemeler yapılırken, bu birimin kuzey bölümünün, yani Doğu Karadeniz Bölgesi'nin ayrı özellikler taşıdığı görüldü ve burası için ayrı bir malî bölge oluşturuldu ve adına 'Pont Kapadokyası' denildi. Bölge daha sonraları önem kazanarak ayrı bir eyalet haline geldi ve Pont Satraplığı adını aldı. Pont satraplığı içinde kalan yerlere de 'Pont Ülkesi' veya sadece 'Pontus' denildi. Önceleri küçük bir bölgeyi kapsayan Pont Satraplığı, kısa sürede hızla genişleyerek, Yozgat, Muş, Erzurum, Erzincan, Gümüşhane, Trabzon, Ordu, Giresun, Samsun, Amasya, Tokat ve Sivas'ı içine alan büyük bir ülke haline geldi. Tarihte ilk kez Pontus diye adlandırılan yerler buralardır. Bu arada Perslerle Yunanlıların savaşını görüyoruz. M.Ö. 449 yılında Persler Yunanlılara yenilince Anadolu'daki hakimiyetleri zayıfladı. Uzun süren savaşlar sonunda Persler kıyıdağı Yunan kolonilerini serbest bıraktılar. Pont Satraplığı İran'a bağlı olarak, İranlılar tarafından idare ediliyordu fakat, halk bağımsız duruma gelmişti.

Makedonya kralı İskender'in Anadolu'dan geçerek Hindistan'a uzanan seferi sırasında, (M.Ö.334-323) Pont satraplığı da Makedonyalıların hakimiyeti altına girdi. İskender'in ölümünün ardından (M.Ö.323) halefleri en iyi yerlerin idaresini ellerine geçirmek için aralarında mücadeleye giriştiler. Bu suretle, Anadolu'da bağımsız krallıklar kurmak isteyenlere fırsat doğmuştu. Pontus'da gözlerden uzak bir köşede idi. III. Mithridates bu fırsatı değerlendirerek, dedelerinin İran'a bağlı satraplık olarak idare ettikleri Pontus'da bağımsız bir devlet kurdu (M.Ö. 298). Devletin merkezi Amasya oldu.⁹

Pontus krallığı, Karadeniz kıyısında Amasra'dan Giresun'a kadar uzanıyordu. İç kesimde ise batıda Paflagonya ve Galatya, güneyde Kapadokya ve doğuda Küçük Ermenistan ile sınırlı idi. Kıyıda, Giresun-Trabzon arasındaki kesim Pontus krallığının parçası haline gelmemiştir, fakat dar bir kıyı şeridi kontrol altındadır. Meşhur coğrafyacı Strabon bu bölgeye "Pontus" veya "Pontus Kapadokyası" adlarını vermişti.¹⁰ Pontus kralları İran soyundan gelmekte idiler ve bununla övünüyorlardı. Aynı zamanda saygın bir Helen kralı statusünde olmayı da istiyorlar ve dış ilişkilerinde ve saray düzeninde öyle davranıyorlardı. Yunanca resmi dil haline gelmişti. Bölgede yerli Anadolu ve İran kültür unsurları ile birlikte Yunan kültür unsurları da görülür oldu. Sonuçta, Pontus Devleti karışık kültürlü bir ülke haline geldi.¹¹ Pontus devletinde yaşayan insanlar da bu karışık kültürü yansıtıyorlardı. Pontus halkı başlıca üç ana grup halinde idi: soylu kişiler, idareciler ve tapınak kahinlerinden oluşan İranlılar, kıyıdağı şehirlerde oturan Yunanlılar ve eskiden beri dağlık kesimde yaşayan yerli halk. Bu gruplardan ilk ikisinin, yerleşik nüfusun az bir kısmını oluşturduğu, yerli halkın ise çoğunluğu meydana getirdiği açıktır.

Pontus devletinin zamanla güçlenmesi ve Anadolu'da Romalılara rakip duruma gelmesi, iki devlet arasında yeni mücadelelere yol açtı. Romalılar çok kısa bir sürede Doğu Akdeniz'i ellerine geçirmişlerdi. Anadolu'yu da hakimiyetleri altına almak istiyorlardı. Romalılarla yapılan savaşlar Pontus devletini yıpratı ve yarım yüzyıla yakın süre devam eden savaşlar sonunda, M.Ö. 63 yılında, Pontus krallığını güçlü bir hale getiren, adına opera yazılan Pontus'un efsanevi kralı Mithridates Eupator öldü.¹² Bu suretle Anadolu'nun ilk millî devleti olarak anılan Pontus devleti de tarihe karıştı.¹³

Roma döneminde Doğu Karadeniz Bölgesi merkezden gönderilen çeşitli valilerle idare edilmiştir. Miladın birinci yüzyılında Kafkaslardan batıya doğru bir göç dalgasıyla, bölgeye Lazlar'ın geldiğini görüyoruz.¹⁴ Gürcü kökenli oldukları söylenen bu insanların oturdukları yerler Trabzon ile Batum arasındaki dağlık bölge olup "Lazistan" adıyla da anılmaktadır. Bölgede M.S. VI. yüzyılda bağımsız bir krallık kuran Lazlar, M.S. IX. yüz-

¹⁰ B.C. McGing, *The Foreign Policy of Mithridates VI Eupator King of Pontus*, Leiden 1986, s.1.

¹¹ aynı eser, s. 10-11.

¹² "Pontus Kralı Mithridates" adlı bu operayı ünlü besteci Mozart bestelemiştir. Asan, a.g.e., s. 21.

¹³ Goloğlu, a.g.e., s. 67-72.

¹⁴ a.g.e., s. 100.

yılda Bizans İmparatorluğu'na dahil olmuşlardı.¹⁵ Bu arada bölgenin zaman zaman İran ve Arap saldırılarına uğradığını görüyoruz.

Bizans'ın başkenti olan İstanbul'un, 1204 yılında, Haçlı Seferi sırasında Latinler tarafından işgali üzerine kraliyet ailesinin bir kısım üyeleri İznik, Epir ve Trabzon'a sığınarak buralarda krallıklar kurdular. Haçlı tehlikesi geçtikten sonra, İznik kralı Laskaris tahtı tekrar ele geçirdi, Trabzon kralı Aleksi Komnen ise bağımsız bir devlet kurdu. Fatih Sultan Mehmed'in Trabzon'u fethine (1461) kadar devam edecek olan bu devlet, Trabzon Rum İmparatorluğu veya Pontus Rum İmparatorluğu adıyla anılıyordu. Devletin kuruluşu ve ardından gelişen olaylar, Türklerin Anadolu'ya yerleşmeleri ve bu sırada gelişen olaylarla eşzamanlı olduğu için aşağıdaki bölümde ayrıntılarıyla anlatılacaktır. Trabzon'un fethi ile, tarihe karışan Trabzon Rum İmparatorluğu'na ait topraklar Osmanlı ülkesine katıldı. Önceleri Rum Eyaleti'ne bağlı olarak idare edilen Trabzon, XVI. yüzyılın sonlarına doğru, ayrı bir eyalet haline getirildi. Bütün Doğu Karadeniz sahillerini kaplayan bu eyaletin sınırları, doğuda Batum ve Gönne sancaklarını içine alıyor, batıda ise Samsun'a kadar uzanıyordu.¹⁶ Bölge, idari yönden bir takım kaza ve nahiyelere ayrılarak idare ediliyordu.

Bölgedeki Türk yerleşmesinin XIX. yüzyılda Rus Çarlığı'nın Kafkasları istilasının ile yeni bir döneme girdiğini görüyoruz. Rusların, Kafkaslardaki Müslüman idare ve demografik yoğunluğun, Rus idaresi ve Hristiyan demografik yoğunluk ile yer değiştirilmesi amacına dayanan hedefleri ve bunu gerçekleştirmek için takip ettikleri politikalar, bölgedeki Müslüman nüfusun kitleler halinde bölgeden sürülmesini ve Hristiyan nüfusun, aynı şekilde, kitleler halinde bölgeye göçünü gerektiriyordu. 1828-29, 1855-56 ve 1877-78 Osmanlı-Rus savaşları bahsedilen politikanın gerçekleşmesinin aşamaları oldu. Kafkaslardaki Müslüman halk Rus İmparatorluğu'ndaki başka bir yere veya Osmanlı İmparatorluğu'na göç etmeye zorlandılar. Bu suretle XIX. yüzyılın son çeyreğinden itibaren başta Çerkezler, Abhazalar, Dağıstanlılar ve Çeçenler olmak üzere pek çok Müslüman Kafkas halkı Osmanlı İmparatorluğu'na iltica etti. Bunlar, İmparatorluğun çeşitli bölgelerine yerleştirildiler. Doğu Karadeniz Bölgesi de Kafkaslardan

¹⁵ Anthony Bryer, "Some Notes on Laz and Tzan (I)", *Peoples and Settlements in Anatolia and the Caucasus, 800-1900*, London 1988, s. 174-176; 'Laz' teriminin geçmişte ve günümüzde Türkiye'sinde kullanımı hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Mecker, *a.g.m.*, s. 323-326; 332-338.

¹⁶ Tayyib Gökbiçgin, "XVI. Yüzyıl Başlarında Trabzon Livası ve Doğu Karadeniz Böl-

gelen Müslümanların yerleştirildikleri yerlerden biri oldu. Zorunlu göç dalgası henüz durmamıştı. XX. yüzyılın ilk çeyreğinde, Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında, Rusların baskısıyla Kafkaslardan, Kars yoluyla Anadolu'ya tekrar büyük kitleler halinde göçler oldu. Bu gelenler de Batıda Samsun, güneyde Van ve Bitlis ile sınırlı bölgelere yerleştiler.¹⁷ Bütün bu göçler sonunda, Doğu Karadeniz Bölgesi de, Müslüman Kafkas halklarının yerleştirildiği yerlerden biri oldu. Bu arada I. Dünya savaşı sırasında bölgeden Rusya'ya göçler olmuş, Pontus faaliyetlerinin arttığı Kurtuluş Savaşı sırasında da bölgedeki Rum nüfusunu arttırmak için Rusya'dan ve İmparatorluğun çeşitli bölgelerinden Rumlar getirilmiştir.¹⁸

Doğu Karadeniz Bölgesinin Türkleşmesi

Bilindiği gibi, Orta Asya bozkırları Türklerin ana yurdu ve en eski devirlerde yaşadığı sahadır. Orta Asya'da IV. yüzyılda devlet kuran Hunlar hakimiyet sahalarını genişleterek, Hazar bölgesine gelmişler ve buradaki Alanlar'ı batıya doğru iterek yerlerini almışlardır. Hun devleti Atilla döneminde daha da genişleyerek Karadeniz'in kuzeyindeki sahaları içine almıştır. Bu genişlemeler sonunda tabii ki, Türklerin adı geçen bölgelere göçleri ve yerleşmeleri gerçekleşmiştir. İşte bu dönemde, IV. yüzyıl gibi erken bir zamanda, Türk kitleleri, göçlerin verdiği dinamizmle bir yandan Karadeniz'in kuzeyine doğru ilerlerken diğer yandan da Kafkaslara, oradan da Anadolu'ya inmişlerdir. 395-398 tarihleri arasında Anadolu'yu istila eden Hunlar, Doğu ve Orta Anadolu'dan geçerek Suriye ve Kudüs'e uzanmıştır.¹⁹ Hızla

¹⁷ Justin McCarthy, *Death and Exile, The Ethnic Cleansing of the Ottoman Muslims 1821-1922*, Princeton, New Jersey, 1995, s. 23-49, 179-230. Anadolu'daki Müslüman halkın Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasındaki nüfus hareketlerinin incelendiği bu kitabın Türkçe tercümesi de mevcuttur. *Ölüm ve Sürgün, Osmanlı Müslümanlarına Karşı Yürütülen Ulus Olarak Temizleme İşlemi 1821-1922*, (çev. Bilge Umar) İstanbul 1998.

¹⁸ S. Yerasimos Rusya'ya göç edenlerin sayısını 86.000 kişi olarak vermektedir. Bk. Stefanos Yerasimos, *Milliyetler ve Sınırlar, Balkanlar, Kafkasya ve Orta-Doğu*, (çev. Şirin Tekeli), İstanbul 1994, s. 424. Mütareke döneminde Kafkasya'dan ve Rusya'nın güneyinden ve Osmanlı Devleti'nin çeşitli bölgelerinden pek çok Rum göçmen getirilerek bölgeye yerleştirilmiştir. Bu göçmenlerin yerleştirilmesi işleri ile uğraşmak için bir de komite kurulmuştur. Komite aynı zamanda Rum nüfusun üstünlüğünü sağlamak için Rum çetelerini göçmen gibi göstererek bölgeye yerleştirme konusunda faaliyetlerde bulunmuştur. Bu konuda bk. Yusuf Sarıay, "Pontus Meselesi ve Yunanistan'ın Politikası", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XI/31 (1995), s. 120.

¹⁹ Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi, Selçuklular Dönemi (Başlangıçtan 1086'ya Kadar)*,

gelişen bir istila niteliğinde olan ve muhtemelen bir yerleşme ile sonuçlanmayıp keşif niteliğinde olan bu akınlar Türklerin Anadolu'ya geldiği en erken tarihi belirlemek açısından önemlidir.

Bu arada VI. yüzyılın başlarında (508 yılında) Anadolu'ya ikinci bir Türk akını görülmektedir. Sabarlar adındaki Türk kavmi, o dönemde Kafkasların güneyine kadar genişlemiş olan Bizans ülkesini istila etmişler, hatta Anadolu'nun içlerine kadar uzanan akınlar gerçekleştirmişlerdir. Bundan sonra, Türklerin Anadolu'ya üçüncü kez girişini VIII. yüzyılda Müslüman Türkler gerçekleştirmişlerdir. Bizans'a karşı gaza olarak nitelendirilebilecek bu akında Türk kuvvetleri İç, hatta Batı Anadolu'ya kadar ilerlemişlerdi. Bu tarihten itibaren Anadolu'nun kapılarının Türklere açıldığı tarih olan XI. yüzyıla kadar geçen üçyüz yıl boyunca, Türkler tarafından Anadolu'ya daha pek çok akınlar yapılmış, keşif ve yıpratma amacı güdülen bu akınlar sonunda meydana gelen geniş çaplı tahribatlarla Bizans ülkesi yıpratılmış, savunması çöktürülmüştür. Bütün bu faaliyetler tabii ki, 1071 Malazgirt zaferinden sonra Türklerin kısa bir sürede Anadolu içlerine ilerlemelerine ve Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurmalarına zemin hazırlamıştır.²⁰

Yukarıda bahsedilen faaliyetlerin daha çok Anadolu'nun Doğu, Orta ve Batı kesimlerine yöneldiğini, bizim ilgilendiğimiz Doğu Karadeniz ve civarındaki bölgelere yapılan akınların ise, Kafkaslar ve Gürcistan'a yapılan seferlerin devamı olduğunu görüyoruz. Bunlardan birinde, 1067-68 tarihinde Selçuklu askerleri Trabzon'a kadar ilerlemişlerdir.²¹ Bu akının ve genelde bölgeye yapılan diğer akınların sonucunda, bölgede geniş çaplı bir Türk yerleşmesinin gerçekleştiğine dair elimizde yeterli delil mevcut değildir. Fakat bir "Türk sızması" olduğundan söz edilebilir. Bölgenin coğrafyası ve bitki örtüsü de, at sırtında koşan hareketli Türk boylarının hayat tarzlarına pek uygun değildir.

Orta Asya'dan gelen göçler sonunda, Anadolu ve Karadeniz'in kuzeyi pek çok Türk kavimlerini kendine çekmiş, Türklerin yerleştikleri belli başlı bölgeler haline gelmiştir. Hunlardan sonra Karadeniz'in Kuzeyinde devlet değil, bölgede hakim olan kavmin adı ile anılan birlikler kurulmuştur. Sırasıyla, Peçenek, Uz, Kuman ve Kıpçak yerleşmeleri görülmektedir. Adı geçen kavimlerden Peçenek, Oğuz ve Kumanlar Batıya, Balkanlara doğru ilerlerken, bölgeye son gelen kavim olan Kıpçaklar Kafkaslara ve Anadolu'ya sarmışlardır. X. yüzyılda Kıpçak liderliği altında pek çok Türk bo-

yunu içine alan, kavmi bir birlik meydana gelmekle beraber bunun siyasi birliğe dönüştüğü söylenemez. Aslında bütün bunları, Orta Asya'dan ayrılan dağınık Türk kitlelerinin yurt aramak amacıyla yaptıkları göç faaliyetleri ve bu faaliyetler sonunda gerçekleşen yerleşmeler olarak kabul etmek mümkündür. Kıpçaklar, Moğol istilasına kadar uzunca bir süre Karadeniz'in kuzeyindeki geniş sahalarda yerleşmişlerdir. Bir kısmı Gürcülerin emrine girek onlar adına, Türk boylarıyla bile savaşmıştır. Gürcülerin himayesine giren pek çok Kıpçak kitlesi Gürcistan'a yerleştirilmiştir. Bu arada çeşitli vesilerle gelerek, Doğu Anadolu'da, Çıldır Gölü civarına yerleşenler de olmuştur.²² Yine Kıpçaklar Gürcülerle birlikte, Erzurum ve Ahlat'a girmişlerdir. XIII. yüzyılın ilk yarısında yurtlarında Moğolların baskısıyla karşılaşan Kıpçakların bir kısmı Balkanlara yönelmiş, Kırım'a sığınanlar ise, Suğdak üzerinden deniz yoluyla Sinop'a geçerek Karadeniz'in güney sahillerine yayılmaya başlamışlardır.²³ Yine Moğolların baskısı ile, Kıpçakların bir kısmı da Kafkaslardan güneye inerek Azerbaycan ve Gürcistan'a ulaşmışlar, buradan da Doğu Karadeniz Bölgesi'ne geçmişlerdir. Ancak, Moğol istilası ile Anadolu'nun kuzey ve güneyine çekilen Türk kitlelerinin yoğunluğu nedeniyle Doğu Karadeniz'de fazla yayılamamışlardır.²⁴ Sonuç olarak Kıpçaklar, Kafkasların güneyi, Azerbaycan ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerinin Türkleşmesinde Oğuzlardan sonra gelen önemli Türk kavmi olmuş, Doğu Karadeniz'in Türkleşmesinde ise, bahsedilen bölgelere göre daha az rol oynamışlardır.

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi, ilk zamanlarda keşif niteliğinde olup bölgeyi tanımaya yönelik faaliyetlerin, daha sonraları sızmaya dönüştüğünü ve nihayetinde yerleşme ile sonuçlandığını söylemek mümkün gözüküyor. Nihai aşama, Türklerin bölgeye köklü bir şekilde yerleşmesi, bir başka deyişle de, bölgenin Türkleşmesi ile sonuçlanmıştır.

Türklerin gelişinden önce bölgede yaşamakta olan insanları Ortodoks Hristiyan olarak tanımlamak uygun görünmektedir.²⁵ Ancak bu, Batılı araştırmacıların iddialarının aksine, bölge halkının tamamının Yunan olduğu anlamına gelmez. Bölgede, Eski Çağlardan beri yaşamakta olan yerli

22 Kurat, a.g.e., s. 84.

23 Salim Cöhçe, "Doğu Karadeniz Bölgesinin Türkleşmesinde Kıpçakların Rolü", *Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri*, Samsun, 1988. s. 482-483.

24 aynı eser, s. 483-484.

25 Yerasimos, bölgede yaşayan insanları Ortodoks Hristiyan olarak tanımlar. Fakat o dönemde Ortodoksların Yunanlı olduklarını söylemenin güç olduğunu belirtir. a.g.e.,

20 Sevim, a.g.e., s. 15-17.

gelenler teşkil ediyordu. Ancak bu Ortodoks Hristiyan nüfus, Pontus adına yürütülen faaliyetlerin tesiri altına girecek ve kökenleri ne olursa olsun, Yunan ulusuna ait olma duygusunu benimseyeceklerdir.³¹ Bölgedeki üretim ve ticareti ellerinde bulunduran bir Rum burjuvazisinin gelişmesi onların siyasi isteklerini harekete geçirmişti. II. Meşrutiyet döneminde doğan ve 1912 Balkan Savaşı ile gelişen Pontus devleti kurma düşüncesi, I. Dünya Savaşının başlaması ile siyaset gündemine yerleşecektir. Pontus adına yürütülen faaliyetlerde başı çekenler öncelikle dini liderler olmuştur. O dönemlerde Ortodoks Kilisesi içinde iki farklı eğilim görülmekte idi: Bunlardan birincisi, Yunan devletinin sınırlarını Balkanlarda yeni kurulan devletlerle Osmanlı devletinde yaşıyan bütün Rumları içine alacak kadar genişletmek; ikincisi, Ortodoks Patriğin denetimi altında Bizans İmparatorluğu'nun yeniden kurulmasını sağlamaktır. Samsun'u kontrol eden Amasya metropoliti ilk, Trabzon metropoliti de ikinci görüşten yanadır. İlk görüş ayrılıkçı iken, ikinci görüş Türk ve Rum toplumları arasında işbirliği ve uzlaşmaya yönelmişti. Rum topluluğu Türklerle işbirliği yaparak barışçı bir şekilde ilerlerse, kurulacak imparatorlukta doğal olarak Rumların üstün durumda olacakları düşünülüyordu. Ancak ilk görüş ön plana çıkmış, bölgede ağırlıklı olarak benimsenen de bu görüş olmuştur. İşleri daha da karmaşık hale getiren bölgedeki Rus faktörü idi. Çünkü kurulması amaçlanan Pontus devleti, Rus nüfuzu altındaki bölgede yer alıyordu. I. Dünya Savaşı sonuna doğru (1916) yapılan Osmanlı devletini paylaşmaya yönelik planlarda, Rus sınırının Sinop'a kadar uzanması bile teklif edilmişti.³² Fakat, Rumlarla Rusların çıkarları çatışmamış, aralarında işbirliği ve destek sürekli olmuştur. 1917 yılında Atina'da düzenlenen bir konferansta ilk kez Karadeniz kıyılarında tam bağımsız bir devlet kurma fikri ortaya atıldı. I. Dünya Savaşı sonunda imzalanan Mondros Mütarekesi (30 ekim 1918) müttefiklere çıkarlarını tehlikede buldukları yerlerde müdahale etme hakkını veriyordu. Bu durum, Hristiyan nüfusun harekete geçmesine neden oldu. Bu vesile ile de Rumlar bölgedeki faaliyetlerini kurdukları çeteler yoluyla yürüttüler. Bölgedeki Rum nüfusu arttırmak için Rusya'daki Rumları getirerek bölgeye yerleştirdiler.

Yunanlıların Batı Anadolu'yu işgali ve onlara karşı verilen mücadele, Yunanlıların potansiyel düşman olduklarını anlamaya yeterli idi. Aynı mücadelenin Doğu Karadeniz bölgesinde de verileceğine herkes kani idi. Dolayısıyla, bölgedeki Rumların bir kısmı Giresun'un doğusuna oradan da Şe-

31 Yerasimos *a.g.e.*, s. 352-353.

32 Yerasimos *a.g.e.*, s. 353.

binkarahisar'a gönderilir.³³ Yalnızca eli silah tutan Rumların dahil edildiği nakletme işlemi Anadolu'nun değişik bölgelerine de yapılmıştır. Ancak, ayrılıkçı faaliyet gösterenlerin zararsız hale getirilmesi amacıyla bölgeden uzaklaştırılması anlamına gelen tehcir, bu faaliyetleri engellemeye veya durdurmaya yeterli olmadı. Bölgede, Kurtuluş Savaşı sırasında Rum çetelerine karşı silahlı mücadele verilmesi de gerekti.³⁴ Osman Ağa'nın yerel kuvvetler ile yürüttüğü mücadele bunlardan en meşhurdur. 1917 Bolşevik ihtilali ile yayılımcı politikaları terk eden ve kendi içine yönelen Rusya'nın desteğini çekmesi Rumların başarıya ulaşmalarını büyük ölçüde engellemiştir. Rumlar'ın devlet kurma çabaları böylece sonuçsuz bırakıldı. Savaş sonunda bölgede hâlâ bir kısım Rum azınlığı mevcut idi. Bu kalanlar da, 1923 yılında Yunanistan ile Türkiye arasında yapılan nüfus mübadelesi anlaşmasına uygun olarak bölgeden ayrıldılar.

Pontus meselesi aslında, milliyetçi fikirlerin çok uluslu bir devlete, Osmanlı Devleti'ne, uygulanmasından kaynaklanmaktadır. Bölge halkı Rumlar ve Türkler olarak ikiye ayrılmış, taraflardan her biri daha 1912'de diğerini dışlayan bir çözümü hayal edebilir hale gelmişti. Bu ayrılmayı izleyen savaşta Yunanlılar kendi yanlıgılarının kurbanları oldular. Ancak bunun bir yanılı olduğunu kabullenmeyen Yunanlılar, geçmişteki Rum tehcirini günümüzde "Rum soykırımı" olarak tekrar gündeme getirmekte, uluslararası planda propagandalarını devam ettirmektedirler.³⁵

Uzak olmayan bir geçmişte Pontus devleti kurma yolunda yürütülen faaliyetlerin günümüzde, bölgede yaşıyan Lazları hedef alarak kabuk değiştirdiği görülmektedir. Hızla gelişen bilgisayar teknolojisi ve medyanın artan gücü sayesinde globalleşen, hatta küçük bir köy haline geldiği söylenen dünyamızda, bu gelişmelerin sonucu olarak, ülkeler arasındaki sınırlar kalarken bölgecilğin (regionalizm) yükseldiği gözlenmektedir. Olay aslında,

33 Rumlar bu dönemde (1916) Havza, Çorum ve Amasya ve Ankara'ya nakledilir. Yerasimos, *a.g.e.*, s.364-365. Rumlar 1920 yılında da Harput'a tehcir edilir. McCarthy, *a.g.e.*, s. 288-290. Bu nakiller sırasında herhangi bir katliam yapılması söz konusu değildir. Rumlar da yakın zamanlara kadar böyle bir iddiada bulunmamışlardır. Belkide, Ermeni tehcirini "Ermeni soykırımı" olarak dünya kamuoyuna sunan Ermenilerin büyük ölçüde başarılı olmalarını örnek alan Rumlar, "Rum soykırımı" iddialarını ilk kez 1985'lerde dile getirmişlerdir. Bu tarihten itibaren yoğun propagandaya geçen Yunanlılar 1994 yılında, 19 Mayıs günü "Pontus Soykırımını Anma Günü" olarak kabul etmişlerdir. Bu konuda bk. Sarıay, *a.g.m.*, s. 141-143.

34 Pontuscuların ve Pontus çetelerinin faaliyeti ve Türk hükümetinin takip ettiği politikalar konularında ayrıntılı bilgi için bk. Sarıay, *a.g.m.*, s. 115-141.

35 Günümüzde Pontusculuk faaliyetleri hakkında bk. Sarıay, *a.g.m.*, s. 141-145.

azınlık olarak adlandırılabilir, uzun süre çoğunluğun arasında yaşamış ve büyük ölçüde onların arasında erimiş olan grupların milliyetçiliği (nationalizm) tanımları ve tecrübe etmeleridir. Bu tür tecrübe, dünyanın çeşitli yerlerinde bahsedilen grupların kendileri tarafından edinildiği gibi, güçlü ülkelerin, dünyanın geri kalmış bölgelerinde, azınlık olduklarını düşündükleri grupları belirlemeleri ve onları birer ayrılıkçı unsur olarak ileri sürmeleri ile de gerçekleşmiştir. Doğu Karadeniz Bölgesinde yaşayan Lazlar, bu ikinci tür tecrübeye örnektir. Yukarıda, Lazların Gürcü kökenli olduklarının söylendiğini ve bir krallık kurduklarını belirtmiştik. Ancak, Lazların da dahil olduğu, bölgede dağınık halde yaşayan yerli halkların kabile yapıları zaman içinde çözülerek, kabileler kaynaşmış ve sonunda karma bir topluluk oluşmuştur. Bölgede uzun süre hakimiyet kuran Roma ve Bizans devletlerinin takip ettikleri, kabileleri hakimiyet altına alma ve onları İmparatorluk nüfusu içinde asimile etme amaçlı politikaları, bu karma topluluğun oluşmasında en önemli etkidir. Lazlar'ın bu sürecin dışında kaldığını söylemek sanırız doğru olmaz. Asimilasyon sırasında bölgede hali hazırda mevcut olan Yunanlıların kültürü ve Ortodoks Hristiyan dininin etkili olduğu görülmektedir. Kısaca söylemek gerekirse, Türklerin gelişinden önce bölgede Yunan kültürünün ağır bastığı, yerli halkların bu kültürün içinde eridiği bir Ortodoks Hristiyan topluluk bulunmakta idi. Kültürel ve dinî erimenin veya birleşmenin geniş çaplı olduğunu kabul etmemize karşın bu erimenin etnik yapıda ne ölçüde gerçekleştiği konusunda kesin hükümler vermek doğru görünmüyor. Belli bir devlet tarafından, Roma ve Bizans, idare edilme ve aradan geçen uzun yüzyıllar sonunda, etnik kaynaşmanın da önemli ölçüde gerçekleştiği düşünülebilir. Gerçekte de öyle olmuş olması muhtemeldir, çünkü Eski Çağ toplumlarının adı günümüzde anılmaz olmuştur. Günümüzde bunların içlerinden yalnızca Lazlardan söz edilmektedir. Bu terimin kullanılışı ise çok değişiktir; Anadolu halkı Karadeniz Bölgesi'nde yaşayan herkese Laz derken, Karadeniz halkı Trabzon ve Rize civarını Lazlar'ın yaşadığı yerler olarak göstermektedir. Daha da ilginç, Yunanlıların, Karadenizli Rumlara 'Laz' demesidir. Kısaca, Laz terimi bir taraftan bölgenin belli kesiminde yaşayan etnik Lazları tanımlarken, diğer yandan da, Karadeniz Bölgesi'nde yaşayan bütün insanlar için kullanılmıştır.³⁶ Bütün bunlar bir arada değerlendirildiğinde, Laz'ın Karadeniz bölgesinde yaşayanları ve onların kültürünü ifade ettiğini görüyoruz. Etnik yönden Laz olarak adlandırılan kişiler ise Karadeniz kültürünün özelliklerini en yoğun olarak taşıyan gruptur. Bu gruba dahil

³⁶ Bu konuda bk. Meeker, *a.g.m.*, s. 332-333.

olanların sayıları fazla olmadığı gibi, Anadolu'nun geri kalan kısmındaki Türklerden farklı etnik yapıya sahip olduklarını ileri sürmemektedirler. Dolayısıyla, Lazları etnik azınlık olarak kabul etmek doğru görünmüyor.

Sonuç

Yukarıda anlatılanları şöyle özetleyebiliriz. Eski Çağlarda Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, Anadolu'nun yerli halkı olarak bilinen çeşitli gruplar yaşamakta idi. Bölge'ye daha sonraları İranlılar ve Yunanlılar geldiler ve yerleştiler. Bunların, yerli halka nazaran az bir kitle teşkil ettiği muhakkaktır, çünkü onlar yöneticiler ve şehirde yaşayan tüccarlardı. Takip eden Roma ve Bizans hakimiyetleri dönemlerinde yerli halkın etnik ve kültür yönünden yeni gelenlerle önemli ölçüde kaynaştığını ve nihayetinde bir 'Ortodoks Hristiyan Karadeniz toplumu' nun meydana geldiğini görüyoruz. Bu toplumun tamamının Rum olduğunu söylemek güçtür. Yunan kültürü ile bütünleşen ve Hristiyanlığı kabul eden bu yerli halklar, Rumlarla birlikte Karadeniz toplumunu oluşturmuşlardır. Türkler bölgeye geldiklerinde böyle bir toplulukla karşı karşıya idiler.

Türklerin bölgeye ilk gelişleri M.Ö. VII. yüzyıla kadar geri götürülebilir. M.S. IV. yüzyıldan itibaren başlayan akınlar daha sıklıkla bir birini takip etmiş, önceleri, genelde, keşif ve sızma niteliğinde olan ve seyrek ve kısmi yerleşme ile sonuçlanan bu akınlar, Çepnilerin ve onları takip eden Oğuz boylarının kararlı ve sabırlı ilerlemeleri ile XIII. yüzyıldan başlayarak yerleşmeye dönüşmüştür. 1461'de Trabzon'un fethi ile bu yerleşme hız kazanmıştır. XVIII. yüzyıla gelindiğinde Çepniler bölgenin doğusuna ulaşmışlardı. Bu dönemde bölgede, Türkler ve Rumca konuşan Hristiyan halk bulunmaktadır. XIX. yüzyılda, Rus baskısıyla bölgeye Kafkaslardan göçler ve yerleşmeler olmuş, bu da bölgenin etnik yapısına yansımıştır. 1920 tehciri ve 1923 ahali mübadelesi ile Rumlar bölgeden tamamen ayrılmıştır. Dolayısıyla, Cumhuriyet devrinde bölge, yalnızca Türklerden müteşekkil insanların yaşadığı bir yer hale gelmiştir.

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz: Anadolu'nun yerli halkları olarak bilinen ve çoğunun Kafkas kökenli olduğu söylenen, Doğu Karadeniz'in yerli halkları Roma ve Bizans dönemlerinde, devletin güttüğü politikalar sayesinde Ortodoks Hristiyan olmuş ve Yunan kültürünü benimsemiştir. Fakat halkın tamamının etnik yönden Rum olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu halkın bir kısmı, Osmanlı döneminde Müslümanlığı kabul etmiş, etmeyenler de yaşadıkları hoşgörü ve huzurlu ortam sayesinde Türk kültürüne sempati duymuş, Türkçe konuşur hale gelmişlerdir. Osmanlı döneminde Türk boylarının bölgeye kitleler halinde yerleşmesi sonucunda bölge

tamamıyla Türk karakteri kazanmıştır. Bütün bu gelişmeler sonunda, bölge coğrafyasının da etkisi ile, ortaya kendine has karakteri olan bir 'Karadeniz toplumu' çıkmıştır. Aslında incelendiğinde Anadolu'nun her yerinin kendine has karakterde olduğu, bunun büyük ölçüde coğrafyanın sonucu olduğu görülür. Bu 'kendine has' olmayı, etnik ve diğer yönlerden farklılık olarak yorumlayıp, sonra da, buna dayanarak devletler kurmaya kalkışmak yanlış temellendirilmiş bir düşüncedir. Bütün bunları çeşitlilik olarak görmek gerekir. Tabiattaki bitki ve hayvanlarda görülen çeşitlilik nasıl tabiatın dengesini sağlıyor ve korunması gerekiyorsa, insan grupları arasındaki çeşitliliği de denge unsuru olarak görmek ve korumak gerekir.

**TRABZON MUHAFAZA-İ HUKUK-I MİLLİYE
CEMİYETİ'NİN DOĞU KARADENİZ
BÖLGESİ'NDE YAŞAYANLARIN TÜRK
OLDUĞUNA DAİR BİR MUHTIRASI**

M. Hanefi BOSTAN*

Tebliğimiz, 6 Haziran 1335 (1919) tarihinde Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti tarafından Paris Sulh Konferansı'na Osmanlı Devleti'ni temsilen delege olarak katılacak olan Tefvik Paşa'ya, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yani Trabzon Vilâyeti'nde yaşayan halkın büyük bir çoğunluğunun Türk olduğuna dair verilen muhtıra ile ilgilidir. Bu muhtıra Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan Hariciye Nezareti-Siyasî Kısım belgeleri içinde yer almaktadır. Belgenin bulunduğu dosyanın numarası 2057, gömlek sıra numarası da 7'dir. Bu belge Hariciye Evrakı arasına girmekle resmi belge hüviyetini kazanmıştır.

Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin Doğu Karadeniz Bölgesinin Türklüğü ile ilgili muhtırasından tespit edebildiğimiz kadarıyla ilk söz eden Mahmut Goloğlu'dur. İkinci isim İzzet Öztoprak ve üçüncüsü de Sabahattin Özel'dir. Goloğlu, Öztoprak ve Özel, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan belgeyi görmemişlerdir. Her üç araştırmacı da 9 Haziran 1919 tarihinde Tasvir-i Efkâr gazetesinde yayınlanan muhtıranın metnini kullanmışlardır. Goloğlu, bununla ilgili olarak "Doğu Karadeniz Bölgesini savunan bir muhtıra" olmasının dışında bilgi vermemiştir¹. Öztoprak, muhtıranın muhtevassından bahsettikten sonra kısa bir alıntı yapmıştır².

* Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi

¹ Mahmut Goloğlu, *Milli Mücadelede Trabzon ve Mustafa Kemal Paşa*, Trabzon 1981, s. 25.

² İzzet Öztoprak, "Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti", *Birinci Tarih*